

POSTANOWIENIE

Dnia 8 marca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)
SSN Krzysztof Staryk (sprawozdawca)
SSN Jolanta Strusińska-Żukowska

w sprawie z wniosku K. T.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych II Oddziałowi w W.
o nauczycielskie świadczenie kompensacyjne,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 8 marca 2016 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczyni od wyroku Sądu Apelacyjnego w W.
z dnia 25 września 2014 r., sygn. akt [...],

1. odracza posiedzenie,

2. na podstawie art. 398¹⁷ § 1 k.p.c. przedstawia powiększonemu składowi Sądu Najwyższego do rozstrzygnięcia następujące zagadnienie prawne:

"Czy prawo do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego przysługuje także w razie rozwiązania umowy o pracę na czas określony z upływem czasu, na jaki została zawarta (art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, Dz. U. Nr 97, poz. 800 ze zm.)"

UZASADNIENIE

Przedstawiane zagadnienie prawne powstało na tle następującego stanu faktycznego. Nauczycielka dyplomowana pracowała w różnych szkołach od 1978 r. W 2009 r. rozwiązała stosunek pracy ze szkołą podstawową w W. i wystąpiła do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (dalej jako: ZUS) o przyznanie emerytury nauczycielskiej na podstawie art. 88 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (obecny jednolity tekst: Dz.U. z 2014 r., poz. 191 ze zm.). Ponieważ w toku weryfikacji tego roszczenia odliczono od wymaganego stażu okresy urlopów wychowawczych ZUS wydał decyzję negatywną, a sądy nie uwzględniły odwołania i apelacji wnioskodawczynie. Postępowanie sądowe w tej sprawie zakończyło się 26 kwietnia 2012 r.

Ubezpieczona zawarła z publiczną szkołą podstawową dwie umowy na czas określony: od 2 listopada 2009 r. do 31 sierpnia 2011 r. oraz od 1 września 2011 r. do 31 sierpnia 2012 r. w wymiarze 10/18 etatu, ponieważ nie było dla niej pracy w pełnym wymiarze godzin.

W dniu 7 września 2012 r. wpłynął do ZUS jej wniosek o przyznanie nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego. Decyzją z dnia 2 października 2012 r. ZUS odmówił przyznania prawa do tego świadczenia, gdyż uznał, że stosunek pracy ustał z upływem czasu, na jaki umowa okresowa została zawarta, a nie na wniosek ubezpieczonej, jak tego wymaga art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych (Dz.U. Nr 97, poz. 800 ze zm.). Wyrokiem z dnia 25 września 2014 r. Sąd Apelacyjny w W. oddalił apelację wnioskodawczynie od niekorzystnego dla niej wyroku sądu pierwszej instancji. W ocenie Sądu ubezpieczona spełniła wszystkie warunki nabycia prawa do świadczenia kompensacyjnego poza jednym: zawarcie przez nią umowy o pracę na czas określony uniemożliwia uznanie, że doszło do rozwiązania stosunku pracy przez nauczyciela zgodnie z art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych.

W skardze kasacyjnej pełnomocnik ubezpieczonej kontestuje ten pogląd Sądu Apelacyjnego, wskazując dodatkowo na istniejącą rozbieżność w wykładni w/w przepisu, zarówno w judykaturze Sądu Najwyższego, jak również w orzecznictwie sądów apelacyjnych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych świadczenie to przysługuje nauczycielom, którzy spełnili łącznie następujące warunki:

1) osiągnęli wiek, o którym mowa w ust. 3;

2) mają okres składkowy i nieskładkowy w rozumieniu ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353, ze zm.), zwanej dalej „ustawą o emeryturach i rentach z FUS”, wynoszący 30 lat, w tym 20 lat wykonywania pracy w jednostkach, o których mowa w art. 2 pkt 1, w wymiarze co najmniej 1/2 obowiązkowego wymiaru zajęć;

3) rozwiązali stosunek pracy.

Natomiast ust. 2 tego artykułu stanowi, że nauczycielom spełniającym warunki określone w ust. 1 pkt 1 i 2 świadczenie przysługuje również w przypadku rozwiązania stosunku pracy lub wygaśnięcia stosunku pracy w okolicznościach określonych w art. 20 ust. 1, 5c i 7 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela.

W tym kontekście należy przytoczyć art. 20 ust. 1 Karty Nauczyciela: Dyrektor szkoły w razie: 1) całkowitej likwidacji szkoły rozwiązuje z nauczycielem stosunek pracy; 2) częściowej likwidacji szkoły albo w razie zmian organizacyjnych powodujących zmniejszenie liczby oddziałów w szkole lub zmian planu nauczania uniemożliwiających dalsze zatrudnianie nauczyciela w pełnym wymiarze zajęć rozwiązuje z nim stosunek pracy lub, na wniosek nauczyciela, przenosi go w stan nieczynny. Nauczyciel zatrudniony na podstawie mianowania może wyrazić zgodę na ograniczenie zatrudnienia w trybie określonym w art. 22 ust. 2;

a także ust. 5c: Wypowiedzenie jest bezskuteczne w przypadku złożenia przez nauczyciela, w terminie do 30 dni od dnia doręczenia wypowiedzenia stosunku pracy z przyczyn określonych w ust. 1 pkt 2, pisemnego wniosku o przeniesienie w stan nieczynny. Z upływem sześciomiesięcznego okresu pozostawania w stanie nieczynnym stosunek pracy wygasa. Wygaśnięcie stosunku pracy powoduje dla nauczyciela skutki, jakie przepisy prawa wiążą z rozwiązaniem

stosunku pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy w zakresie świadczeń przedemerytalnych;

jak również ust. 7: Dyrektor szkoły ma obowiązek przywrócenia do pracy w pierwszej kolejności nauczyciela pozostającego w stanie nieczynnym w razie powstania możliwości podjęcia przez nauczyciela pracy w pełnym wymiarze zajęć na czas nieokreślony lub na okres, na który została zawarta umowa, w tej samej szkole, na tym samym lub innym stanowisku, pod warunkiem posiadania przez nauczyciela wymaganych kwalifikacji. Odmowa podjęcia pracy przez nauczyciela powoduje wygaśnięcie stosunku pracy z dniem odmowy.

Interpretacja art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych co do umów zawieranych z nauczycielem na czas określony wywołała dychotomiczne poglądy w judykaturze.

Według pierwszego z nich, przedstawionego w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 10 kwietnia 2013 r., w sprawie II UK 205/12 (OSNP 2014 nr 7, poz. 102) rozwiązanie stosunku pracy, o którym mowa w art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, następuje, gdy nauczyciel składa oświadczenie o wypowiedzeniu umowy o pracę lub wniosek o rozwiązanie umowy za porozumieniem stron, a nie, gdy umowa o pracę rozwiązuje się z upływem czasu, na który była zawarta.

W uzasadnieniu tego judykatu wskazano, że zgodnie z projektem ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, jej celem było wprowadzenie przejściowego rozwiązania adresowanego do nauczycieli z długim stażem pracy, będącego alternatywą dla emerytur pomostowych, które przysługują nauczycielom w ograniczonym zakresie (tylko nauczycielom, wychowawcom i innym pracownikom pedagogicznym zatrudnionym w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, ośrodkach szkolno-wychowawczych, schroniskach dla nieletnich oraz zakładach poprawczych - poz. 21 załącznika nr 2 do ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz.U. Nr 237, poz. 1656 ze zm.). Celem wprowadzenia tego świadczenia - podobnie jak wprowadzenia emerytur pomostowych - było złagodzenie możliwości przechodzenia na emeryturę przed osiągnięciem podstawowego wieku emerytalnego przez pracowników zatrudnionych w

szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Nauczycielskie świadczenia kompensacyjne są świadczeniami pieniężnymi o charakterze okresowym i przysługują nauczycielom, którzy po osiągnięciu wymaganego okresu zatrudnienia w jednostkach organizacyjnych oświaty rozwiązali stosunek pracy przed osiągnięciem wieku emerytalnego. Świadczenia te mają autonomiczny charakter, ustawodawca od początku zdecydował o ich stopniowym wygasaniu i finansowaniu bezpośrednio z budżetu państwa, a nie z wyodrębnionego funduszu, co może wskazywać, że nie są to już świadczenia o charakterze ubezpieczeniowym, lecz mają charakter zaopatrzeniowy. Powyższe argumenty przemawiają za koniecznością dokonywania ich samodzielnej oceny bez szerszego odwoływania się do wcześniej wypracowanych stanowisk dotyczących nauczycielskich świadczeń emerytalnych. Stanowisko powyższe wzmacnia również pogląd wyrażony w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2012 r., II UK 126/11 (OSNP 2013 nr 1-2, poz. 15), że celem ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych nie była kontynuacja zasad przechodzenia przez nauczycieli na emerytury, obowiązujących do końca 2009 r. Przepisy uprawniające do nabycia świadczeń o wyjątkowym charakterze wymagają ścisłej wykładni (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 lipca 2011 r., II UK 2/11, Monitor Prawa Pracy 2011 nr 12, s. 663-664), a więc nie jest dopuszczalne w takim przypadku stosowanie rozwiązań przyjętych na potrzeby świadczeń o innym charakterze. Należy także zauważyć, że jednym z niezbędnych warunków nabycia prawa do świadczenia kompensacyjnego jest rozwiązanie stosunku pracy przez nauczyciela (art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 22 maja 2009 r.). W przepisie tym nie ma co prawda tak wyraźnego sformułowania, jak w art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, z której wynika wprost, że nauczyciel nabywa uprawnienia emerytalne po rozwiązaniu na swój wniosek stosunku pracy, tym niemniej jego redakcja wskazuje na konieczną aktywność nauczyciela w tej sferze, gdyż to on musi rozwiązać stosunek pracy. W związku z powyższym trafne jest stanowisko, że omawiany przepis dotyczy przypadków, kiedy nauczyciel składa oświadczenie woli o wypowiedzeniu umowy o pracę czy też wniosek o rozwiązanie umowy o pracę za porozumieniem stron. Zgodnie z art. 30 § 1 k.p. umowa o pracę rozwiązuje się między innymi z upływem czasu, na który była zawarta (pkt 4). Nie budzi

wątpliwości, że taka sytuacja jest przykładem rozwiązania umowy o pracę, z tym że z art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych wynika, że nie chodzi o każde rozwiązanie stosunku pracy, a tylko dokonane przez nauczyciela. Tak więc w ocenie Sądu Najwyższego, nie negując, że upływ umowy terminowej jest rozwiązaniem stosunku pracy, należy przyjąć, że nie jest to rozwiązanie stosunku pracy przez nauczyciela, czego wymaga omawiana regulacja. Argumentem przemawiającym za trafnością powyższego stanowiska może być także porównanie omawianego przepisu z art. 184 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, z którego wynika, że emerytura przysługuje pod warunkiem rozwiązania stosunku pracy. Taka redakcja przepisu nie wskazuje strony inicjującej to rozwiązanie i ma znacząco szerszy zakres przedmiotowy, obejmując wszystkie przypadki rozwiązania stosunku pracy z art. 30 § 1 k.p.

Natomiast w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2013 r. w sprawie III UK 9/13 (OSNP 2015 nr 3, poz. 42) wyrażono pogląd, że prawo do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego przysługuje także w razie rozwiązania umowy o pracę z upływem czasu, na jaki została zawarta (art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych).

W uzasadnieniu tego orzeczenia przypomniano, że wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, zarysowały się dwa odrębne systemy emerytalne nauczycieli, wywodzące się z potraktowania pracy nauczycielskiej jako zatrudnienia w szczególnym charakterze. Pierwszy z nich związany jest z wykonywaniem pracy w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS (w odniesieniu do osób urodzonych przed 1 stycznia 1949 r.) i art. 46 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS (w odniesieniu do osób urodzonych po 31 grudnia 1948 r., a przed 1 stycznia 1969 r., jeśli wszystkie warunki do emerytury określone w art. 32 ustawy spełnią do dnia 31 grudnia 2008 r.) oraz art. 184 tej ustawy (w odniesieniu do osób urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., które do końca 2008 r. nie ukończyły wieku uprawniającego do wcześniejszej emerytury, ale staż ubezpieczeniowy i staż pracy

w szczególnym charakterze osiągnęły do dnia wejścia w życie ustawy o emeryturach i rentach z FUS), a nadto przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.). Natomiast drugi system to ten, w którym warunki emerytalne tej grupy zawodowej unormowane są przepisami odrębnymi, tj. art. 88 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela, do których odsyłają (w odniesieniu do poszczególnych grup wiekowych nauczycieli) art. 32 ust. 5 i art. 47 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Ową odrębność systemów emerytalnych nauczycieli akcentuje również art. 86 Karty Nauczyciela, zgodnie z którym nauczyciel oraz członek jego rodziny mają prawo do zaopatrzenia emerytalnego określonego w przepisach ustawy o emeryturach i rentach z FUS, z uwzględnieniem przepisów Karty Nauczyciela, z tym że nauczyciel zaliczany jest do pracowników wykonujących prace w szczególnym charakterze. Wprawdzie art. 32, art. 46 i art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz art. 88 Karty Nauczyciela nie pozostają w bezpośrednim związku normatywnym i regulują odrębne podstawy prawa do emerytury nauczycieli, to jednak w obydwu przypadkach mamy do czynienia ze świadczeniami emerytalnymi o wyjątkowym charakterze. Dla niektórych nauczycieli urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., zatrudnionych w szczególnym charakterze, którzy nie mają prawa do emerytury na podstawie powołanych wyżej przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS i Karty Nauczyciela, gdyż nie zdążyli spełnić wszystkich warunków nabycia tego prawa w terminach wskazanych w tychże przepisach, ustawodawca przewidział w art. 24 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS prawo do emerytury pomostowej na zasadach określonych w przepisach ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz.U. Nr 237, poz. 1656 ze zm.). Prawo do emerytur pomostowych zapewniono jednak wąskiej grupie nauczycieli (tj. nauczycielom, wychowawcom oraz innym pracownikom pedagogicznym, zatrudnionym w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, ośrodkach szkolno-wychowawczych, schroniskach dla nieletnich oraz zakładach poprawczych - poz. 21 załącznika do ustawy o emeryturach pomostowych). Tym nauczycielom, którzy nie spełniają kryteriów przyznania prawa

do emerytury pomostowej, zapewniono prawo do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego.

W doktrynie zauważa się, że prawo do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego nie jest tożsame z prawem do emerytury, które wymaga odejścia z rynku pracy, podczas gdy nauczycielskie świadczenie kompensacyjne rekompensuje konieczność wcześniejszego odejścia z zawodu ze względu na szczególne warunki pracy. Przesłanki nabycia prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego nie są zresztą tożsame z kryteriami nabycia prawa do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach z przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS, ani do emerytury z art. 88 Karty Nauczyciela, ani do emerytury pomostowej.

Z jednej bowiem strony wynikające z art. 4 ust. 1 pkt 2 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych kryterium stażowe (tj. ogólny 30-letni okres składkowy i nieskładkowy oraz 20-letni okres pracy nauczycielskiej zdefiniowanej w art. 2 pkt 1 ustawy) określone zostało w sposób zbliżony do przyjętego w art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela i jest bardziej rygorystyczne od kryterium stażowego uprawniającego do emerytury z art. 32, art. 46 w związku z art. 32 oraz art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, jak również do emerytury pomostowej (art. 4 ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz 4 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych). Z drugiej jednak strony, pozostałe przesłanki nabycia prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego ukształtowane zostały w sposób odmienny od układu warunkującego prawo do emerytury nauczycielskiej z art. 88 Karty Nauczyciela. Przede wszystkim - w odróżnieniu do emerytury z art. 88 Karty Nauczyciela - świadczenie to przysługuje (podobnie jak emerytura z tytułu pracy w szczególnych warunkach z przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz emerytura pomostowa) w razie osiągnięcia przez nauczyciela stosownego wieku. Odmiennie też niż w przypadku wszystkich wcześniejszych emerytur oraz emerytury pomostowej unormowano warunek pozostawania nauczyciela w stosunku zatrudnienia. O ile bowiem dla nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach z art. 32 oraz art. 46 w związku z art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie wymaga się od nauczyciela rozwiązania stosunku pracy, o tyle warunek

taki został postawiony w przypadku emerytur z art. 184 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, emerytur nauczycielskich z art. 88 Karty Nauczyciela i emerytur pomostowych. Regulacja art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych., ustanawiające obowiązek rozwiązania przez nauczyciela stosunku pracy, jawi się w tym zakresie jako bardziej rygorystyczna od wynikającej z art. 184 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS czy z art. 4 pkt 7 ustawy o emeryturach pomostowych (uprawniających do wspomnianych emerytur pracownika, z którym nastąpiło rozwiązanie stosunku pracy, a zatem bez względu na tryb i stronę inicjującą owo rozwiązanie) i zarazem jako bardziej liberalna od zawartej w art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, wymagającej rozwiązania stosunku pracy na wniosek nauczyciela. Mając zatem na uwadze genezę i cel ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych., charakter samego świadczenia oraz cały układ warunkujący nabycie prawa do niego, niesłuszne jest interpretowanie spornej przesłanki przyznania przedmiotowego świadczenia z art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy wyłącznie przez pryzmat regulacji art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela i to bagatelizując różnice w unormowaniu tego kryterium kwalifikacyjnego w obydwu powołanych przepisach. Chybiona jest też teza, zgodnie z którą wykładnia art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych nie może być korzystniejsza od zamieszczonej w art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, skoro sam ustawodawca uregulował kryteria nabywania prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego w sposób odmienny od kryteriów nabywania prawa do wcześniejszych emerytur oraz emerytur pomostowych przez tę grupę zawodową.

Nie można podzielić poglądu, że wprawdzie w świetle art. 30 § 1 pkt 4 k.p. rozwiązanie umowy o pracę następuje także na skutek upływu czasu, na jaki zawarto umowę, to jednak nie jest to rozwiązanie stosunku pracy przez nauczyciela, czego wymaga regulacja art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych. Zgodnie z art. 30 k.p. umowa o pracę może zostać rozwiązana. Ponadto art. 63 k.p. stanowi, że umowa o pracę wygasa w przypadkach określonych w Kodeksie pracy oraz w przepisach szczególnych. Tak więc można stwierdzić, że do ustania stosunku pracy może dojść jedynie przez jego rozwiązanie lub wygaśnięcie. Co do zasady, reguła ta dotyczy także

pozaumownych stosunków pracy, których ustanie jest regulowane w przepisach pozakodeksowych. Skoro w myśl art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych do świadczenia kompensacyjnego uprawnia fakt rozwiązania stosunku pracy i to przez nauczyciela, to nie jest predestynowany do tego świadczenia nauczyciel, którego stosunek pracy wygasł z jakichkolwiek powodów określonych w przepisach prawa pracy, jak również nauczyciel, z którym pracodawca jednostronnie rozwiązał stosunek pracy za lub bez wypowiedzenia (art. 30 § 1 pkt 2 i 3 k.p.). Za trafnością powyższej tezy przemawia treść art. 4 ust. 2 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, będącego *lex specialis* do ust. 1 pkt 3 i stanowiącego, że nauczycielom spełniającym warunki określone w ust. 1 pkt 1 i 2 świadczenie przysługuje również w przypadku rozwiązania stosunku pracy lub wygaśnięcia stosunku pracy w okolicznościach określonych w art. 20 ust. 1, 5c i 7 Karty Nauczyciela. Łączne odczytanie przepisu art. 4 ust. 1 pkt 3 i ust. 2 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych prowadzi do wniosku, że prawo do przedmiotowego świadczenia wyłączają wszystkie sytuacje wygaśnięcia stosunku pracy oraz jednostronnego jego rozwiązania przez pracodawcę, za wyjątkiem tych przypadków wygaśnięcia i jednostronnego rozwiązania przez pracodawcę, o jakich mowa w ust. 2. Rozwiązanie stosunku pracy przez nauczyciela ma zaś miejsce nie tylko wtedy, gdy następuje w drodze jednostronnego oświadczenia woli pracownika (za lub bez wypowiedzenia), ale także we wszystkich sytuacjach, gdy oświadczenie woli nauczyciela jest częścią składową czynności rozwiązującej ów stosunek, gdyż skoro oświadczenie to jest nieodzownym elementem czynności rozwiązującej, można twierdzić, że nauczyciel aktywnie bierze udział w ustaniu stosunku pracy. Już na gruncie art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela jednomyślnie przyjmowano, że taką czynnością rozwiązującą stosunek pracy jest porozumienie stron, o ile z wnioskiem zawarcia porozumienia wystąpił nauczyciel. Podgląd ten pozostaje aktualny na gruncie art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, z tym że z racji odmiennej - od art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela - treści przepisu nie jest konieczne wykazanie przez nauczyciela inicjatywy zawarcia tego rodzaju porozumienia.

W doktrynie występują kontrowersje na temat kwalifikacji prawnej określonych w art. 30 § 1 i § 2 k.p. sposobów ustania umów terminowych. Część

przedstawiciele nauki prawa wyraża pogląd, zgodnie z którym do ustania stosunku pracy w opisanych sytuacjach nie dochodzi w trybie jego rozwiązania, skoro nie następuje ono w wyniku czynności prawnych stron, lecz jest przypadkiem wygaśnięcia stosunku pracy w następstwie zdarzenia niebędącego czynnością prawną, jak upływ czasu czy wykonanie określonej pracy. Przeciwno tej koncepcji przemawia jednak zamieszczenie przez ustawodawcę regulacji dotyczącej skutków ziszczenia się wspomnianych klauzul generalnych w oddziale 2 działu drugiego Kodeksu pracy, poświęconego rozwiązaniu umowy o pracę, a nie w oddziale 7 tego działu, traktującego o wygaśnięciu umowy o pracę. Ustanie stosunku pracy jest zatem w tych przypadkach następstwem woli stron odnoszącej się do określonego czasu trwania zawieranej umowy. Można więc przyjąć, że jest to pewna odmiana porozumienia rozwiązującego, które nie stanowi odrębnej czynności ukierunkowanej wyłącznie na spowodowanie zakończenia stosunku pracy, ale jest elementem czynności prawnej, która ma na celu nawiązanie stosunku pracy z jednoczesnym określeniem granic czasowych tego stosunku prawnego, a więc wskazaniem zdarzenia, które powoduje jego rozwiązanie. Można też spotkać pogląd, że tego rodzaju stosunek pracy ustaje z woli stron, które z góry określają zdarzenie rozwiązujące ów stosunek. Zdarzeniem tym jest jednak nie czynność prawna (jedno lub dwustronna), lecz sam upływ czasu. Podzielając drugie z prezentowanych w doktrynie stanowisk i przyjmując, że z woli ustawodawcy wyrażonej w art. 30 § 1 pkt 4 k.p., ustanie terminowej umowy o pracę z upływem czasu, na jaki została zawarta, jest przypadkiem rozwiązania a nie wygaśnięcia stosunku pracy, zaś w rozwiązaniu tym aktywnie uczestniczy nauczyciel, którego oświadczenie woli jest nieodzownym elementem czynności prawnej kreującej ów stosunek i zarazem wskazującej zdarzenie powodujące jego rozwiązanie, Sąd Najwyższy w omawianym judykacie uznał, iż określona w art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych przesłanka nabycia prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego zostaje spełniona także w razie rozwiązania stosunku pracy w tym trybie.

Sąd Najwyższy, w obecnym składzie, dodatkowo wziął pod uwagę, że zgodnie z art. 4 ust. 7 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (obecny jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 965 ze zm.) prawo do

emerytury pomostowej, z uwzględnieniem art. 5-12, przysługuje pracownikowi, z którym „nastąpiło rozwiązanie stosunku pracy”. Biorąc pod uwagę, że cel ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych jest podobny do zawartego w ustawie o emeryturach pomostowych, a ustawa nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych została uchwalona nieco później od porównywanej ustawy, zwrócić należy uwagę na wyraźną różnicę w redakcji kwestii rozwiązania stosunku pracy. Świadczenia kompensacyjne przysługują nauczycielom, którzy „rozwiązali stosunek pracy”. Nie jest więc wymagane jakiegokolwiek rozwiązanie stosunku pracy, jak w przypadku ustawy o emeryturach pomostowych, ale jednoznacznie ustawodawca położył akcent na aktywności (inicjatywie) nauczyciela w tej kwestii. Również to skłania to do rozważenia, czy art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, dotyczy wszystkich umów wymienionych w art. 30 k.p., czy też wymaga wyraźnej inicjatywy oraz jednoznacznego oświadczenia nauczyciela, że rezygnuje z pracy w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach oraz zakładach kształcenia i placówkach doskonalenia nauczycieli, w zakładach poprawczych oraz schroniskach dla nieletnich i w publicznych kolegiach pracowników służb społecznych. Za relewantny w omawianej kwestii należy bowiem uznać także art. 9 ust. 2 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, zgodnie z którym prawo do świadczenia ulega zawieszeniu bez względu na wysokość uzyskiwanego przychodu w razie podjęcia przez uprawnionego pracy w jednostkach, o których mowa w art. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela.

Zawarcie umowy o pracę na czas określony na ogół nie występuje z inicjatywy nauczyciela, a jest tylko zaakceptowaną przez niego koniecznością, wywołaną brakiem pracy i przyjętym planem nauczania. Umowa na czas nieokreślony nie musi oznaczać rezygnacji z pracy nauczycielskiej w publicznych szkołach. Może bowiem poprzedzać następną umowę na czas określony, bądź zawarcie umowy na czas nieokreślony. Za uzewnętrznienie woli w kwestii rezygnacji z pracy w publicznych jednostkach szkolnych mogłoby zostać uznane wystąpienie o przyznanie nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego niezwłocznie po rozwiązaniu umowy na czas określony.

Mając na względzie wyżej przedstawione kontrowersje i argumenty Sąd Najwyższy postanowił przedstawić powiększonemu składowi Sądu Najwyższego zagadnienie prawne jak w postanowieniu na podstawie art. 398¹⁷ k.p.c.